

"Budismis ei ole surnud dogmasid ja see õpetus on koostöös teadusega pidevas arengus. Budism arendab analüütilist mõtlemist ja uute küsimuste esitamist, mitte ei nõua pimesi kuuletumist õpetusele," selgitab Elo Mõttus-Leppik (33), et tema jaoks on budism pigem filosoofia, mille järgi elada, kui religioon. "Ka dalai-laama kordab alati seda, et uskuda midagi niisama – ilma omapoolse analüüsita ja mõistmiseta – on rumalus." ¹

Tegelikkuses on religioosne pilt muidugi mõnevõrra keerulisem, kuna budismi ja hinduismi eraldusjoon ei ole just väga selge (tulenedes osalt ka faktist, et budism on arenenud hinduismist, ning üleüldse võib öelda, et budism ei ole tegelikult mitte religioon, vaid elufilosoofia), ning näiteks Nepalis on üsna tavaline, et budistid külastavad hindude templeid ja hindud budistide pühapaikasad. ²

Budism ei ole religioon tavamõistes, seda lihtsalt nimetatakse läänes religiooniks üldistavalt ja harjumuslikult, pigem on see suur ja iidne kultuur. Kui monoteistlikes religioonides – kristluses, islamis, judaismis on üks jumal, kelle poole pöördutakse ja kes siis tegeleb teiega, siis budismis sellest nähtust pole. Budistil pole ülimuslikku ainujumalat, keda paluda, vaid ta teeb tööd endaga, toetudes õpetaja juhendamisele. Küll aga on tohutu hulk jumalusi (mitte segi ajada kristliku jumala mõistega), kes osutavad abi budistile tema õpingutes ja keda vaadeldakse sisimas tähenduses kui oma meele ilminguid, mida tegelikkuses sellisena ei eksisteeri. Meie meeled on piiratud ulatusega, meie igapäevased mõõteriistad –silm, nina, kõrv jne – valetavad meile, annavad ebapiisavat infot, lisaks teadvus, mis kogu selle puuduliku info kokku võtab ning igaveseks tõeks kuulutab. ³

“Kristluse ja budismi kogu kosmoloogia on täiesti erinev. Kui piltlikult öelda, siis kristluses sai maailm alguse ühest nupuvajutusest, ja kui jälle vajutatakse, on lõpp. Budismis on kord valgem, kord hämaram aeg, kõik võib muutuda,” rääkis Väärtnõu, kelle sõnul budism ei ole usk, vaid pigem teadmine. Kristlasel on üks jumal, kellele ta loodab ja kelle poole pöördub paludes. Maailmapilt tugineb paradiisi–põrgu vastandusel, õigesti elades saab lõpuks paradiisi. Budismil on jumalaid lõputa hulk, palumist ei ole ja paradiisi keegi ei luba. Budist keskendub enda harimisele, psühholoogiale ja seesmisele täiustumisele. ⁴

“Budism pole niivõrd usk kui õpetus sellest, kuidas targaks saada,” jagab Sven hea meelega seda elufilosoofiati, kinnitades vanaema kunagi lausunud prohvetlikke sõnu. “Buddha on öelnud, et tippu jõudnud pole lõppude lõpuks ka seda õpetust vaja. Kui kristlus sisendab, et sa pead uskuma, siis budistlik õpetus ütleb pigem vastupidi: sina ära pimesi usu. Budism

¹ Elo Mõttus-Leppiku repliik. – Maria Karumets. Reporter Elo Mõttus-Leppik intervjuueeris Tiibeti vaimset juhti dalai-laamat. Õhtuleht 17.08.2011. <https://www.ohhtuleht.ee/elu/439613/reporter-elo-mottus-leppik-intervjuueeris-tiibeti-vaimset-juhti-dalai-laamat>

² Spirituaalne Kathmandu. Ühel Teljel Ümber Planeedi. 07.04.2010. <https://yhelteljel.ee/?p=6655>

³ Marju Broder intervjuus Margit Adorfile. – Margit Adorf. Põhjala budistid kogunevad konverentsile. Eesti Päevaleht 11.09.2011. <https://epl.delfi.ee/artikkel/57468024/pohjala-budistid-kogunevad-konverentsile>.

⁴ Vello Väärtnõu repliik. — Viio Aitsam. Eesti prohveti maile tuleb budistlik park. Maaleht 16.07.2009. <https://maaleht.delfi.ee/artikkel/24581025/est-i-prohveti-maile-tuleb-budistlik-park>

muretsseb nende pärast, kes usuvad seda, mida nad ei mõista. Kui inimene on jõudnud mõistmiseni, siis võib ka uskuda.”⁵

Kuigi budismi tuntakse religioonina, on samas tegemist teadusega meelest, mis uurib meele kogemuste moodustumisprotsessi, et selgitada kannatusi ja nende põhjuseid ja teisalt taas õnnelikkust ja selle põhjuseid. Sellise uurimise järeldused püütakse kanda igapäevaellu, praktikasse. Õpetajad ja targad saavad näidata ainult teed, kuid meele tundmaõppimise tee tuleb meil endil käia. Sisuliselt tähendabki budism iseenda ja kogu maailmakõiksuse jätkuvat tundmaõppimist, mitte aga kellegi uskumuste lihtsat ülevõtmist.⁶

Kuna budism ei hõlma looja-jumala kummardamist, pole see lääne mõistes religioon. Budismil on ühist nii religiooni, filosoofia kui ka teadusega, kuid seda ei saa käsitleda ainult ühena neist.⁷

Me võime öelda, et maailmas on üks suur religioon ning budistid on selle osaks. Kuid religioonist enam on budism filosoofia. Buddha ise on ühtaegu kui inimene, prints ja jumal. Ta teab inimeste probleeme ja kannatusi ning tõepoolest mediteerib, uurib ja leiab vastuse.⁸

Sellepärast ei saa ka budismi rangelt võttes nimetada usundiks, kuna budism pole ei usu, palve ega jumaluse (või Buddha) teenimise kaudu vabanemine, samas tunnistavad aga ka budistid jumalate olemasolu.⁹

⁵ Sven Grünberg intervjuus Ene Läkile. — Ene Läkk. Kes oled sina, kes olen mina? Eesti Ekspress 21.12.2001. <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/69029999/kes-oled-sina-kes-olen-mina>

⁶ Rimo Lõiv. Budism - iseenda võitmise tee. Bioneer 15.10.2008. <https://bioneer.ee/budism—iseenda-võitmise-tee>

⁷ Praktiline õiguskaitse käsiraamat. Safer and Stronger Communities in Europe. [https://www.sasce.eu/wp-content/uploads/resources/Estonian/A Guide for Law Enforcement-ET_web.pdf](https://www.sasce.eu/wp-content/uploads/resources/Estonian/A%20Guide%20for%20Law%20Enforcement-ET_web.pdf)

⁸ Laama Thubten Wangchen intervjuus Mari Leoskile. – Mari Leosk. Tiibeti laama Põlvamaal: loodan väga väikeste riikide peale selles, et nad mõistavad meie kannatusi ja toetavad meid. Lõunaleht 18.10.2012. <http://www.lounaleht.ee/?page=1&id=10772>

⁹ Thitañāṇo Bhikkhu. Kas budistid tähistavad jõule? <https://media.voog.com/0000/0037/7838/files/Kas%20Buddhistid%20t%C3%A4histavad%20ka%20j%C3%B5ule%3F.pdf>